

KUOPION HIIPPAKUNNAN PIISPA

Kuolema – ystävä vai vihollinen?

Esitelmä Karjalan teologisen seuran järjestämässä Kuolema-symposiumissa

Jari Jolkkonen, piispa, dosentti (UEF, HY)

Kuoleman ahdistus – yleisinhimillinen ongelma

Monien vanhempien lailla olen joinakin iltoina havahtunut lapsen nyyhkytykseen: joku lapsistamme itkee hiljaista itkua. Kun sitten menen hänen luo, nostan syliin, silitän ja kyselen varovaisesti, että mikä murehduttaa, syy paljastuu pian: kuolema pelottaa. Sekä oma että rakkaiden kuolema.

Olen usein miettinyt, miten lasta olisi hyvä lohduttaa. Tilanne ei ole aivan helppo. Jos sanoisin, että pelkosi on turha ja keksitty, en olisi rehellinen, sillä kaikkihan me kuolemme. En voi edes luvata, että kuolema kiertää kotimme vielä viikon tai vuoden. Joudun myös myöntämään mielessäni, että en ole itsekään täysin immuuni kuoleman pelolle. Tuntuu riipaisevalta ajatella, että elämäni on tuhoon tuomittu, tämä lapsikin tulee kuolemaan ja – mikä ehkä vielä vaikeampaa – jonakin päivänä lapseni menettää minut tai minä hänet.

Miten yhdistää rehellinen puhe kuoleman todellisuudesta ja toisaalta vahvistaa toivoa ja elämäniloa?

Vastaava tilanne on luultavasti aika tyypillinen monessa perheessä. Käyttäytymistieteilijät tietävät, että lapsi kokee kuoleman ahdistusta aivan tiettyssä ikävaiheessa. Aatehistorioitsijat tietävät, että se ei hellitä aikuisiälläkään, se vain muuttaa muotoaan, mikä käy ilmi jo antiikin filosofien kirjoituksista. Antropologinen ja aatehistoriallinen vertailuaineisto osoittaa, että kuoleman ahdistuksen kokeminen on yleisinhimillistä. Ratkaisun etsimistä on jopa kuvattu ”pelastuksen ongelmaksi” (Luc Ferry), johon voidaan tarjota sekä filosofisia että uskonnollisia ratkaisuja.

Pohdin aluksi kuolemakäsitystä naturalismin viitekehyksessä ja lopuksi kristillisen teismin näkökulmasta. Sitä ennen on hyvä tehdä käsitteellinen erottelu.

Kuusi näkökulmaa kuolemaan

Kuolemaa voidaan käsitellä hyvin monesta näkökulmasta, esimerkiksi seuraavasta kuudesta.

Ensiksi voimme käsitellä kuolemaa puhtaasti *biologisena* tapahtumana, ruumiin hajoamisena, jolloin selvitetään, mitä kuoleman hetkessä ja sitä seuraavassa muutamien tuntien ja päivien prosessissa ihmisen ruumiissa tapahtuu biologisesti. Näkökulma on tärkeä, mutta kapea.

Toiseksi kuolemaan, erityisesti elämän alkuun ja päättymiseen liittyy myös monia *eettisiä* kysymyksiä. Ovatko abortti ja eutansia oikein vai väärin? Kolmanneksi tähän liittyy se *kliininen*, siis lääketieteellinen ja pastoraalipsykologinen kysymys siitä, miten voimme hoitaa kliinisesti ja tukea henkisesti parhaalla mahdollisella kuolemansairasta ihmistä? Saattohoidossa yhdistyvät syvästi moraaliset, kliiniset ja pastoraalipsykologiset kysymykset.

Neljänneksi kuolemaan liittyy *metafyysisiä* kysymyksiä. Miten persoona määritellään? Onko sikiö persoona, entä vaikeasti kehitysvammaisen tai aivokuollut ihminen? Havaitsemme, että vastaukset metafyysisiin kysymyksiin vaikuttavat eettisiin ratkaisuihimme. Tällainen monitieteellinen symposium on tärkeä, sillä empiirisiin metodeihin rajoittuva tiede ei voi antaa vastausta kumpaankaan kysymykseen. Edelleen jos ihmisen fyysiset rakennusainekset vaihtuvat ja korvaantuvat aina viiden vuoden sykleissä kokonaan uusilla atomeilla, voimmeko onnitelupuheessa sanoa, että ”sinä Matti olet tänään 46 vuotta täyttäessäsi yhä se sama Matti, joka 10-vuotiaana heitit tikalla mummolan navetan seinässä roikkuvaa sammakkoa”? Muistan tuon raakalaismaisen tapahtuman, mutta onko kyse samasta persoonasta, jos atomien tasolla tuosta 10-vuotiaasta ei ole jäljellä enää mitään? Metafyysinen on kysymys siitäkin, miten Matin persoonan identiteetti jatkuu kuoleman jälkeen.

Kuolemaan liittyy myös *aksiologisia*, siis kuoleman arvoon liittyviä kysymyksiä. Mikä on kuoleman arvo, onko se ystävä vai vihollinen? Edelleen siihen liittyy *eksistenttis-terapeuttisia* kysymyksiä. Miten kohtaamme oman kuolevaisuuden? Kun ihminen on tuomittu kuolevaiseksi – hän ”on olemassa kuollakseen” (*sein zum Tode*), kuten filosofi Martin Heidegger sanoi – eikö elämä ole lopulta synkkää ja tarkoituksetonta? Voiko epätoivolta pelastua?

Tässä esitelmässä keskityn otsikon mukaisesti kahteen viimeksi mainittuun aihepiiriin tarkastelemalla kuoleman merkitystä aluksi naturalismin viitekehystä, siis näkökulmasta, jossa on etukäteen rajattu pois käsitykset Jumalasta tai kuoleman jälkeisestä elämästä. Matkaoppaani on sekä filosofi Epikuros että nuori lupaava tutkija Hanna Ronikonmäki, joka on tutkinut kuolemakäsityksiä angloamerikkalaisessa nykyfilosofiassa (Teologinen Aikakauskirja 2/2013 ja STKSJ 280).

Epikuroksen klassinen ratkaisuehdotus

Yhden tunnetuimmista vastauksista antaa filosofi Epikuros (noin 341-270 eKr.). Hänen mukaansa kuolemaa ei ole paha asia vaan ystävä eikä sitä kannata pelätä, koska kuoleman jälkeen emme tunne enää kipua. ”Kun me olemme olemassa, ei kuolemaa vielä ole, ja kun kuolema on, ei meitä enää ole olemassa.”

Vaikka Epikuros eli noin 2400 vuotta sitten, hänen ehdotuksensa on yhä ajankohtainen ainakin kahdesta syystä. Ensiksi hänen materialisminsa tulee hyvin lähelle nykyaikana muodikasta fysikalismia, jossa todellisuuden uskotaan koostuvan pelkästään materiasta, atomeista, ja niitä määrittävistä luonnon vakioista.

Toiseksi Epikurokselle oma nautinnon ja mielihyvän tavoittelu olivat elämän korkeimmat arvot. Tällä hedonismilla on yhtymäkohtia nykyajan länsimaiseen kulttuuriin ja se puhuttelee modernia ihmistä. ”Sex, drugs and rock & roll” on moderni versio Epikuroksen ihmiskäsityksestä.

Sivuhuomautuksena todettakoon, että maine hedonismin julistajana sai Epikurokseen jo varhain huonoon huutoon. Stoalainen filosofi Epiktetos (noin 55-135 jKr.) arvioi Epikuroksen ajattelua kriittisesti: ”Tällainen on elämä, jota sinä julistat itsesi arvoiseksi: mässäily, juopottelu, parittelu, ulostaminen ja kuorsaus.” Vielä keskiajalla Luther nimitti Paavin kuurian korruptoituneita

virkamiehiä ”epikurolaisiksi sioiksi” – vertaus tavalliseen sikaan oli melkein kohteliaisuus epikurolaisuus-syytökseen verrattuna.

Tarkkaan ottaen Epikuros kyllä edusti hedonismia, mutta ei karkeassa ja lyhytnäköisessä muodossa. Hänen ajattelukulkunsa mukaan juuri nautinnon maksimoiseksi ja kivun välttämiseksi kannattaa suosia kohtuullisuutta ja välttää esimerkiksi juopottelua, joka johtaa monenlaiseen kipuun: krapulaan, riitelyyn, vararikkoon ja lopulta maineen ja terveyden menetykseen.

Hienostuneempi versio Epikuroksen päättelystä on niin sanottu symmetria-argumentti: ”Emme ole ennen syntymää, emmekä kuoleman jälkeen. Koska emme näytä pelkäävän aikaa ennen syntymää, ei meillä ole syytä pelätä myöskään aikaa kuoleman jälkeen.” Näin päätteli Epikuroksen seuraajiin kuulunut Titus Lucretius Carus.

Miten Epikuroksen argumentti onnistuu?

Hänen argumenttiaan voidaan arvostella ensiksi rationaalisista syistä kysymällä, millä perusteella oma mielihyvä on ylin tai jopa ainoa arvo. Kunniallinen poliitikko, vakaumuksellinen kansalaisaktivisti tai kutsumustietoinen diakoni tai pappi näyttävät tekevän lujasti töitä *toisten* hyvinvoinnin eteen, vaikka se näyttää tuovan nautinnon sijasta vaivaa ja vievän mielihyvän sijasta epämukavuusalueille.

Toiseksi järjen näkökulmasta ei tunnu uskottavalta pitää kuolemaa harmittomana, pikemminkin kuolemasta näyttää aiheutuvan monenlaista kärsimystä ja surua. Joudumme luopumaan koko elämän lahjasta, ja sen mukana terveydestä, rakkaista ihmisistä, hyvistä unelmista. Jos nuori äiti tai isä kuolee, lapset jäävät orvoiksi, jos taas lapsi kuolee, se musertaa vanhemmat usein vuosikausiksi, jopa loppuelämäksi.

Edelleen hänen argumenttiaan on arvosteltu eksistenttisistä syistä kysymällä, voivatko tunteemme todella seurata näin vaivattomasti järkeilyä? Kykeneekö Epikuroksen argumentti todella poistamaan kuolemaan liittyvää eksistenttistä surua ja ahdistusta? Entä kykeneekö se synnyttämään toivoa ja elämäniloa?

Edelleen voimme kiistää Epikuroksen väitteen ensimmäisen osan ”kun olemme olemassa, ei kuolemaa vielä ole” sanomalla, että kuolema näyttää olevan läsnä elämässämme varjona syntymähetkestämme alkaen. Voimme kiistää myös toisen osan ”kun kuolema on, ei meitä enää ole olemassa” sanomalla, että olemme olemassa vähintäänkin surevien omaisten mielessä, ja siksi tämä argumentti ei näytä tuovan lohdutusta sylissäni kuoleman surua murehtivalle lapselleni.

Kuolema lääkkeenä ja elämän arvon takaajana

Kuoleman merkityksen ongelmaan on esitetty myös ratkaisu väittämällä, että elämä on ikävä sairaus, johon kuolema tuo hyvän lääkkeen. Tästäkin löytyy esimerkkejä (Nicolas de Chamfort). Vastaus on kuitenkin äärimmäinen, eikä tunnu vetoavan intuitioomme. Millä perusteella elämän arvo pitäisi kieltää? Ja kuka filosofi olisi johdonmukaisesti elänyt tämän mukaan? Ymmärrän, että kyse on filosofisesta teoriasta, mutta jos joku väittää tosissaan, että elämä on sairaus ja kuolema lääke tähän sairauteen, nykyaikaisen psykiatrian näkökulmasta väitettä pidettäisiin luultavasti vakavan depression merkinä.

Kolmanneksi kuolemaa on lähestytty myös jonkinlaisen ylistämisen, glorifikaation, näkökulmasta sanomalla, että kuolema voi tuntua ikävältä asialta, mutta juuri se tekee elämästä hienon, ylevän,

jännittävän, kauniin ja elämisen arvoisen. Thomas Clark vertaa kuolevaista ihmistä aitoon kukkaan ja kuolematonta muovikukkaan: muovikukka kestää kyllä ikuisesti, mutta on esteettisesti tyhjä, kun taas kuolevaisuus tekee kukasta kauniin ja suojelemisen arvoisen.

Eksistentiaalismin filosofit Jean-Paul Sartre ja Albert Camus olivat toista mieltä. He kielsivät elämän perimmäisen arvon, mutta myös sen, että kuolema onnistuisi pelastamaan sen tekemällä elämästä jotenkin kauniin ja ylevän. He edustivat traagista ateismia ja nihilismia. Ihminen oli ”heitetty” kosmiseen yksinäisyyteen, eikä hän ole osa mitään suurempaa kertomusta, tarkoitusta tai päämäärää. Siitä seurasi, että elämä on traaginen kohtalo, jolle on vaikeaa löytää mitään perimmäistä, ihmisen mielestä riippumatonta arvoa. Kuolema ei tätä ongelmaa ratkaise, pikemminkin kärjistää sen.

Kuoleman arvosta voidaan kehittää teoria myös biologisesta näkökulmasta: kuolema on välttämätön osa luonnon kiertokulkua, jotta geenit saisivat jatkuvasti uusia, ympäristön muutoksiin sopeutuvia kantajia. Karhu-uroksen täytyy kuolla, koska sen keho ei pysty sopeutumaan ympäristön muutoksiin, mutta karhu-uros voi huolehtia lajin jatkuvuudesta siittämällä poikasia. Yksilön pitää kuolla, jotta geenit voisivat elää ikuisesti. Tätä näkökulmaa on edustanut esimerkiksi Richard Dawkins.

Dawkinsin *selitys kuoleman ilmiölle* on ymmärrettävä. Mutta jos yritämme käyttää sitä *lohdutuksena*, siihen liittyvät samat rationaaliset ja eksistentiaaliset ongelmat kuin Epikuroksen käsitykseen.

Dawkinsin argumentti sisältää virheellistä päättelyä: siitä, että kuolema on biologinen fakta tai jopa välttämättömyys, ei automaattisesti seuraa, että se olisi itsessään arvokas asia tai hyvä ystävä. Siitä että karhu-uros tappaa vieraan uroksen poikaset saadakseen naaraan kiimaan, ei automaattisesti seuraa, että se on hyvä asia tai meidän pitäisi ottaa siitä mallia.

Edelleen voidaan kysyä, seuraavatko tunteet todella tällaista kylmää järkeilyä. Sen hokeminen, että kuolema nyt vain kuuluu elämän kiertokulkuun, ei näytä paljon lohduttavan kuolemaa pelkäävää lasta tai lapsensa menettänyttä vanhempaa. Ajatus siitä, että ruumiisi pitää kuolla, jotta geenisi saisivat jatkaa elämäänsä ikuisesti, saa ihmisen helposti tuntemaan itsensä sivustakatsojaksi omassa elämässään: geenit pitävät hauskaa kehossani, mutta minä raukka joudun monttuun.

Edellä on esitetty pintapuolisesti joitakin ratkaisuja kuoleman arvoon ja kuolevaisuuden synnyttämään ahdistukseen. Yhtenä käytännöllisenä ratkaisuna näyttää myös olevan projektio: asia yksinkertaisesti yritetään unohtaa ja siivota pois tietoisuudesta.

Tällainen todellisuuspako, eskapismi, on nykyisin varsin helppoa, kun kuoleminen on häiritsevä näköpiiristämme sairaaloihin ja muihin kuoleman saleihin. Kuoleman kohtaaminen on delegoitu lääkäreiden, hoitajien ja pappien tapaisille ammattilaisille. Maisemaamme kuvittaa mainosten imelä hymy, joka suggeroi meille terveen maailman ja kuolemattoman ihmisen.

Kun kirkon Yhteisvastuukeräys kohdistettiin pari vuotta sitten saattohoidon kehittämiseen, kuolevien saattohoitopotilaitten kuvaaminen nosti melkoisen äläkän. Oliko vika kuvissa vai sittenkin kyvyttömyydessämme kohdata kuolemaan liittyviä pelkojamme?

Kuoleman merkityksiä kristillisessä teismissä

Mitä kristillisen teismin pohjalta pitäisi vastata otsikon kysymykseen? Perimmäinen vastaus kuoleman arvoon on selvä: kristillisen uskon mukaan kuolemalla on negatiivinen etumerkki. Se ei ole hyvä ystävä, joka auttaa jaksamaan, tekee elämästä mielekkään tai kirkastaa sen arvon

Pikemminkin se on turmiovalta, joka tuo surua, vaivaa ja kyyneleitä – myös silloin kun ihminen kuolee vaikeaan sairauteen ja elämästään kylläkseen saaneena.

On aivan oikein ja kristillistä kysyä, minkä helvetin takia minun ja meidän pitää kuolla.

Ensiksi on sanottava, että Vanha testamentin vanhimmat osat eivät kerro juuri mitään kuoleman jälkeisestä elämästä. Sitä vastoin koko Uusi testamentti on syntynyt suhteessa sanomaan Jeesuksen ylösnousemuksesta. Toisaalta Uusi testamentti ei piirrä tarkkaa karttaa tuonpuoleisuudesta.

Kristinuskon kuolemakäsitys on laaja kokonaisuus, eikä rajoitu vain tuonpuoleisuuteen. Kristillinen usko antaa kuolemalle ainakin seuraavat merkitykset: varjo, yksisuuntainen tie, sosiaalinen tasoittaja, ruumiin ja sielun ero, rangaistus sekä kotiinkutsu.

Kuolema on *varjo*, joka ei synny vain viimeisellä hetkellä, vaan joka tavalla tai toisella seuraa ihmistä hänen ensi hetkestään alkaen. Tästä ei seuraa murehtiminen, vaan taistelu: on etsittävä keinoja, joilla ilo ja toivo säilyvät varjonkin keskellä. Myös vanhat ateistit Sartre ja Camus korostivat tätä kamppailun ajatusta, ja siksi tulevat lähemmäksi kristillistä uskoa kuin epikurolaiset mielihyvän palvojat tai uusateistiset tiedeuskovaiset.

Kuolema on *yksisuuntainen katu*. Se on lopullinen, eikä sen risteuksen ohittanut enää palaa takaisin elämään. Tätä eivät muuta Lasarus-perikoopin tapaiset evankeliumien kertomukset Jeesuksen toteuttamista ihmeteoista, joissa kuollut herätetään. Tätä eivät muuta myöskään kuolemanrajakokemukset (Near Death Experience, NDE), joissa somaattisesti kuollut, mutta henkiin herännyt ihminen kertoo taivaskokemuksistaan. Uusimpia näistä on neurokirurgi Eben Alexanderin omakohtainen kirja *Totuus taivaasta* (WSOY), jossa aiemmin skeptinen aivokirurgi kertoo aivotointojensa sammumisen aikana syntyneistä taivaskokemuksistaan. Kuvaus on sinänsä hämmästyttävä eikä selity happivajauksella, sillä Alexanderin aivojen synapsit ja sen mukana koko sähkötoiminta lakkasivat kokonaan. Tämä ei silti tee hänestä biologisesti kuolematonta. Lasarus kuoli myöhemmin ja myös rajakokemuksia kokenut kirurgi kuolee joskus. Latinalaisen sanonnan mukaan kuollessaan ihminen ”liittyy enemmistöön”, savolaisen sanonnan mukaan hän ”vaihtaa hiippakuntaa”. Näistä siirtymisistä ei ole palautus- eikä valitusoikeutta.

Yksisuuntaisena katuna kuolema tekee myös lopulliseksi ihmisen jumalasuhteen. Ihminen kulkee tässä elämässä joko kohti Jumalaa tai hänestä pois, ja kuten Karl Rahner sanoo, kuolema on tämän pyhiinvaelluksen päätös: se lopullistaa sen tien, jota ihminen oli kulkenut jo tässä elämässä.

Keskiajalla virinnyt kiirastulioppi näyttää olevan ristiriidassa tämän kanssa – tosin sanan *purgatorium* alkuperäinen merkitys on myönteinen ja viittaa puhdistautumisen paikkaan, siis pikemminkin saunaan kuin rovioon. Sen raamatulliset juuret ovat heikot (1. Kor. 3:11-15), minkä vuoksi ortodoksit eivät sitä tunne ja luterilaiset sen hylkäävät.

Kuolema on *sosiaalinen tasoittaja*. Se rikkoo ihmisten rakentamat hierarkiat. Vaikka rikas voi saada parempaa hoitoa ja paremmat elämän eväät, kuolema kohtelee häntä lopulta yhtä rumasti ja tasapuolisesti kuin kaikkia muitakin. Kuolema ei kierrä ketään eikä kukaan vie omaisuuttaan hautaansa.

Kuolema on nimenomaan *ruumiin kuolema*, ei koko ihmisen kuolema. Ruumis kuolee, alkaa hajota ja haudataan. Mielestäni myös luterilaisessa kirkossa haudataan siunaaminen olisi hyvä toimittaa arkku auki, ja hiekkaristi tehdä vainajan rinnan päälle. Näin ruumiin kuolema näyttäytyy juuri niin konkreettisena kuin se on, ja myös lapsi oppii käsittelemään kuolemaa. Sukuni hautajaiskuvissa on kaksi silmiin pistävää eroa nykyhautajaisiin verrattuna: vanhoissa kuvissa ollaan arkku auki ja yhdessä

isolla porukalla. Nykyisin kuollaan liiankin hienotunteisesti arkun kansi kiinni ja yksityisesti yhteisön rauhaa häiritsemättä. ”Siunattu läheisten läsnä ollessa”.

Edellä sanottu tarkoittaa, että kuolema on nimenomaan *ruumiin ja sielun ero*. 1900-luvulla protestanttisessa teologiassa, sekä systemaattikkojen että eksegeettien piirissä, yleistyi niin sanottu kokokuolemaoppi. Siinä ruumiin ylösnousemus ja sielun kuolemattomuus asetettiin vastakkain. Sanottiin, että ajatus sielun kuolemattomuudesta edustaa kreikkalaista dualismia ja on siis pakanallista alkuperää, kun taas alkuperäiseen kristilliseen käsitykseen kuuluisi ajatus, että koko ihminen kuolee kokonaan, kunnes hänet joskus herätetään aikojen lopulla. Tähän näyttävät viittaavan hautaan siunaamisen sanat: ”maasta sinä ole tullut, maaksi pitää sinun jälleen tulla, Jeesus Kristus herättää sinut viimeisenä päivänä.” Kaksi ensimmäistä lausetta tulevat Mooseksen kirjasta, viimeinen lause Johanneksen evankeliumista.

Kokokuolemaoppia on sanottu myös teologiseksi materialismiksi. Siinä on mielestäni useita teologisia ongelmia: eksegeettisiä, aatehistoriallisia ja filosofisia.

Ensiksi sitä on vaikea sovittaa yhteen monien Uuden testamentin kohtien kanssa. Jeesuksen mukaan ruumiin tappaminen ei näytä tarkoittavan sielun kuolemaa: ”Älkää pelätkö niitä, jotka tappavat ruumiin, mutta eivät kykene tappamaan sielua” (Matt. 11:28). Hänen Lasarus-vertauksessaan Jumala ”vaatii” rikkaan miehen sielun kuolemassa, ei tuhoa sitä (Luuk. 12:20). Jeesus lupaa ristillä katuvalle ryöväriille paratiisin ”jo tänään” (Luuk. 23:43). Johanneksen evankeliumissa tämä lupaus laajenee: ”Ei yksikään, joka minuun uskoo, ikinä kuole” (Joh. 11:26).

Toiseksi kokokuolemaopin kannattajat eivät näytä tekevän riittävää eroa kreikkalaisen platonismin ja Uuden testamentin välille. Kreikkalaisessa platonismissa ja sitä soveltavassa gnostilaisuudessa ruumis ja sielu arvotettiin vastakkaisiin ääripäihin: sielu oli hyvää ja ylevää, ruumis katoavaa ja alhaista. Ajateltiin, että Jumala loi näkymättömän sielun, mutta Perkele pilasi homman pistämällä pahat genitaalit perään.

Varhaiset kristityt torjuivat tällaisen vastakkainasettelun: he pystyivät puhumaan ihmisestä sielun ja ruumiin kompositiona, mutta juutalaisuuden pohjalta molempien ajateltiin olevan Jumalan luomina yhtä arvokkaita. Ruumis ei ole sielulle haiseva lumppuvaate, vaan arvokas juhlapuku. Ruumis ei ole sielulle synkkä vankila, vaan rakas koti. Ihminen on Jumalan kuvana kokonaisuus, ja sekä ruumis että sielu ovat Jumalan lahjoja. Edellisestä seuraa, että kuolema on kyllä ruumiin ja sielun ero, mutta ei merkitse sielulle suurta vapautumista, vaan onnetonta orvoksijäämistä.

Tästä seuraa toinen olennainen ero. Platonismin eri muodoissa kuolemattomuutta pidettiin sielun luonnollisena ominaisuutena, kun taas Uudessa testamentissa kuolemattomuus on nimenomaan Jumalan lahja ja kokonaan hänestä riippuvainen.

Kolmanneksi kokokuolemaoppi näyttää tekevän kyseenalaiseksi persoonan jatkuvuuden. Kristillisessä uskossa on ajateltu, että ylösnousemus ei kumoa persoonan jatkuvuutta, vaan pelastus koskee sitä samaa persoonaa, jonka nimi on hautakivessä. Kokokuolemaoppi näyttää edellyttävän, että persoonan identiteetin kohdalla on katkos: Paavali on lakannut olemasta, annihiloitunut, ja hänet täytyy luoda aikojen lopulla kokonaan tyhjästä, jolloin kyse ei ole *cratio ex creata*, vaan *creatio ex nihilo*. Voikin kysyä, eikö kokokuolemaoppi johda nimensäkin puolesta materialismiin, jossa ajatellaan, että kuoleman jälkeen ei tule enää mitään.

Horst Pöhlmann provosoi: ”Olisi typerää, jos teologia apologetisesti vetoaisi kuoleman-jälkeen-on-kaikki-lopussa-materialismiin ikään kuin se olisi todistaja ylösnousemuksen puolesta.”

Kristillisen käsityksen mukaan kuolema on *tappio* (Room. 6:23) ja *rangaistus* synnistä (Matt. 15:4; Room. 1:32; 5:12; 6:21; 1. Joh. 5:16; Jaak. 1:15). Se ei kuulu maailman alkuperäiseen rakenteeseen eikä Jumalan alkuperäiseen unelmaan ihmisestä. Kristillisestä viitekehyksestä on siten rehellisempää esittää vastalause kuoleman todellisuudelle kuin keinotekoisesti romantisoida tai ihannoida sitä. Koska moderni ihminen on kadottanut näköpiiristään Jumalan, hän on kadottanut näköpiiristään myös käsityksen kuolemasta tuomiona tai rangaistuksena. Modernille ihmiselle kuolema on konerikko ("pumppu petti") ja huono tuuri ("hänen kävi huonosti").

Ylösnosemus ei syrjäytä kuolemaa, vaan voittaa sen

Lopulta kuolema on kristillisessä viitekehyksessä *kotiinkutsu*. Ratkaisevaa on huomata, että Uudessa testamentissa ylösnosemus ei syrjäytä kuolemaa, vaan voittaa sen. Kuolema on "lunastus" ja "voitto". Paavali kirjoittaa: "Minulle elämä on Kristus ja kuolema on voitto" (Fil. 1:23). Se ei ole piste, joka päättää kertomuksen, vaan kaksoispiste, josta seuraa jotakin. Se ei ole muuri, johon törmätään, vaan ovi, josta astutaan uuteen.

Ylösnosemus ei syrjäytä kuolemaa, vaan voittaa sen.

Jokainen joutuu kamppailemaan kuolevaisuutensa kanssa, ja mikä hankalampaa, joskus myös lohduttamaan toisia ja etsimään toivoa katovaisuuden maailmassa. Koska nukahtaminen on symbolis-emotionaalisesti jättäytymistä toisten käsiin, ei ole ihme, että kuoleman pelko iskee usein juuri unta odotellessa. Uskallanko nukahtaa? Entä jos en herää?

Kun minä lohdutin kuoleman pelkoa murehtivaa lastani, silitin hänen päätänsä ja palautin hänen mieliinsä pääsiäisyön messun Siellä laulamme keskellä pimeää yötä, että "nyt se suuri päivä koitti" (virsi 84). Siellä juhlimme Kristuksen ylösnosemusta ja sen meille tuomaa toivon näköalaa: taivas on kuin yhteinen koti, jossa jokaiselle on oma huone ja jonka ikkunassa tuikkivat lämpöiset valot. Siellä emme menetä mitään siitä hyvästä, joka on totta tässä kodissamme ja jonka omistamme tässä ajallisessa elämässä. Siellä Jumala "pyyhkii kaikki kyyneleet" (Ilm. 21:4). Siksi saat nukahtaa turvallisilla mielin ja nousta aamulla iloisena uuteen päivään.

Kirjallisuutta:

Alexander, Eben: *Totuus taivaasta*. Helsinki: WSOY 2013.

Dawkins, Richard: *Geenin itsekkyyks*. Suom. Kimmo Pietiläinen. Helsinki: Art House 1993.

Jolkkonen, Jari: *Mitä on kuoleman ja taivaan välissä?* – Kotimaan Suola 1/2012, 14-17.

Pöhlmann, Horst Georg: *Dogmatiikan pääkohdat*. Suom. Seppo A. Teinonen. Helsinki: Kirjaneliö 1974.

Ronikonmäki, Hanna: Pelastusta etsimässä – kuolema naturalistisessa nykyfilosofiassa. – *Kristinuskon elämäntapana*. Toim. Joonas Salminen. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 280. S. 140-151.

Ronikonmäki, Hanna: *Kuolema angloamerikkalaisessa filosofiassa*. – *Teologinen Aikakauskirja* 2/2013, 170-178.

Tenkku, Jussi: *Vanhan ja keskiajan moraalifilosofian historia*. Helsinki: Gaudeamus 1981.